

การอ้างอิงในงานวิจัย/งานทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์: หลักปฏิบัติ

ชาย โพธิ์สิตา
IRB Talk ครั้งที่ 1
21 มกราคม 2565

งานวิจัยต้องมีการอ้างอิงไหม?

- โดยหลักการแล้ว งานวิจัยหรืองานทางวิชาการจำเป็นต้องมีการอ้างอิงในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ไม่เคยมีงานวิจัย/งานทางวิชาการไหนที่เกิดจากความรู้อย่างเดียว แนวคิด ฯลฯ ของผู้ศึกษาล้วน ๆ โดยไม่อาศัยความรู้หรือแนวคิดที่มีอยู่ก่อนของคนอื่นเลย ไม่ว่าจะเป็นส่วนไหนในรายงาน/บทความนั้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ว่าด้วย “ปัญหาและที่มาของปัญหาการวิจัย” “การทบทวนวรรณกรรม” “การอภิปรายผล”)
- สรุปก็คือ การอ้างอิงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะขาดไม่ได้ในงานวิจัยและงานเขียนทางวิชาการ ถ้าไม่มีการอ้างอิงในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเลยก็ไม่ถือว่าเป็นงานวิจัย/งานเขียนทางวิชาการที่ดี และงานเช่นนั้นไม่เป็นที่ยอมรับในวงการทั่วไป

งานวิจัยที่ไม่มีการอ้างอิงจะถือว่าเป็นขาดจริยธรรมไหม?

- **ตอบ – แน่ชอน เพราะถ้าไม่อ้างอิงอะไรเลย หรืออ้างอิงโดยวิธีที่ไม่เหมาะสม นั่นก็คืองานวิจัยที่ไม่ดี โดยหลักการแล้ว งานวิจัยที่ทำไม่ดี หรือทำไม่ถูกหลัก ก็จัดว่าเป็นงานที่ขาดจริยธรรมได้ในระดับหนึ่งอยู่แล้ว**
- การขาดจริยธรรมการวิจัยในประเด็นการอ้างอิงอาจเกิดขึ้นได้หลายแบบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้
 1. นักวิจัยหรือเจ้าของผลงานทางวิชาการ ใช้ประโยชน์ความรู้ ข้อมูล แนวคิด ฯลฯ ของผู้อื่น แต่ไม่ได้อ้างอิงด้วยวิธีหรือรูปแบบที่เหมาะสม ว่าความรู้ ข้อมูล แนวคิด ฯลฯ นั้นตนได้มาจากไหน หากแต่ “ทำเนียน” ให้ผู้อ่านเข้าใจว่าทั้งหมดนั้นเป็นของตน เช่นนี้ก็ถือว่าเป็นขาดจริยธรรม
 2. แม้จะมีการอ้างอิง แต่ถ้าไม่ได้อ้างอิงในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น อ้างอิงถึงในเนื้อหาของข้อเขียน แต่ไม่ได้ใส่ไว้ในรายการ “เอกสารอ้างอิง” หรือใส่เอกสารไว้ในรายการเอกสารอ้างอิง แต่เอกสารนั้นไม่ได้ปรากฏอยู่ในเนื้อหา (**text**) ข้อเขียน เช่นนี้ก็ถือว่าเป็นการขาดจริยธรรมอย่างหนึ่ง
 3. มีการอ้างอิงถึงงานของคนอื่นและทำการอ้างอิงในรูปแบบที่ถูกต้อง แต่ความจริงแล้วตนไม่ได้อ่านงานชิ้นนั้นเลย เพียงแต่ไปหยิบเอาที่คนอื่นเขาพูดถึงงานนั้นไว้แล้วมาอ้างอิงในงานของตน เสมือนว่าตนได้อ่านมาเอง เช่นนี้ก็อยู่ในข่ายที่ถือว่าเป็นขาดจริยธรรมอย่างหนึ่งเหมือนกัน

การขาดจริยธรรมเกี่ยวกับการอ้างอิงเป็นความผิดใหม่

- **ผิด.... แต่ระดับความผิดอาจแตกต่างกันไป**
- การกระทำที่ยกเป็นตัวอย่างในข้อ 1 ข้างต้น ถือว่าผิดค่อนข้างมาก เพราะเข้าข่ายการลอกเลียนงานของผู้อื่น โดยไม่ได้ให้เครดิตแก่เจ้าของงานตามสมควร (นี่คือสิ่งที่เรียกว่า **plagiarism**)
- ในความหมายที่แท้จริง **plagiarism** หมายถึงการเอาผลงานของคนอื่น -- ไม่ว่าจะ เป็น ภาษา ความคิด แนวคิด หรือการแสดงออก -- มาใช้ในงานเขียนของตน โดยไม่ได้ให้เครดิตแก่เจ้าของงาน เสมือนว่าตนเป็นเจ้าของงานนั้น ในบางกรณีอาจถือว่าการขโมยผลงานของผู้อื่น และอาจเข้าข่ายการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ซึ่งมีโทษทางกฎหมาย
- โทษที่ได้รับอาจเป็นการระงับการรับรองผลงาน การระงับการอนุมัติตำแหน่ง (ถ้าเป็นงานที่เสนอขอเลื่อนตำแหน่ง) หรือแม้แต่ขับออกจากหน่วยงาน และถ้าการกระทำนั้นเข้าข่ายการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ผู้ละเมิดอาจถูกฟ้องร้องได้ทั้งทางอาญาและทางแพ่ง

อะไรคือหลักปฏิบัติในเรื่องนี้?

- **ข้อเท็จจริง**

งานวิจัย/งานเขียนทางวิชาการที่ดี ต้องอาศัยข้อมูล ความรู้ แนวคิด ฯลฯ จากแหล่งต่าง ๆ มากน้อย ขึ้นอยู่กับการค้นคว้าและขอบเขตงานของคุณ

หลักปฏิบัติ (ปัจจัยสี่ประการอ้างอิงในงานวิจัย)

1. งานของผู้อื่นที่คุณนำมาใช้ประโยชน์ในงานวิจัย/งานเขียนทางวิชาการของคุณ จะต้องได้รับการอ้างอิง
2. สิ่งที่ต้องได้รับการอ้างอิง อาจเป็นข้อความ ข้อมูล ความคิดเห็น แนวคิด กราฟฟิก รูปภาพ ที่คนอื่นทำเอาไว้แล้ว
3. กรณีที่เป็นรูปภาพ ต้องตรวจให้แน่ใจว่ามีลิขสิทธิ์หรือไม่ ถ้ามี ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นลายลักษณ์อักษรก่อน
4. การอ้างอิงต้องมีรูปแบบที่เหมาะสม และต้องแน่ใจว่า งานของคนอื่นที่คุณอ้างอิงทั้งหมดคืองานที่คุณได้อ่านจริง
5. งานทุกชิ้นที่คุณอ้างอิงในเนื้อหาของบทความ/รายงานการวิจัย ต้องได้รับการรวมไว้อย่างเป็นระบบใน “เอกสารอ้างอิง” (**References**) ในทางกลับกัน สิ่งปรากฏใน “เอกสารอ้างอิง” ของคุณจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกอ้างอิงในเนื้อหาเท่านั้น

**** นอกจากจะเป็นการให้เครดิตแก่เจ้าของงานที่คุณอ้างอิงแล้ว การอ้างอิงที่เหมาะสมยังจะ ช่วยทำให้งานของคุณมีความน่าเชื่อถือด้วย ****